

UPP&NER

Inrikesflygets reportagetidning
Nr 1-2/87

Månadstidningen för Dig som flyger!

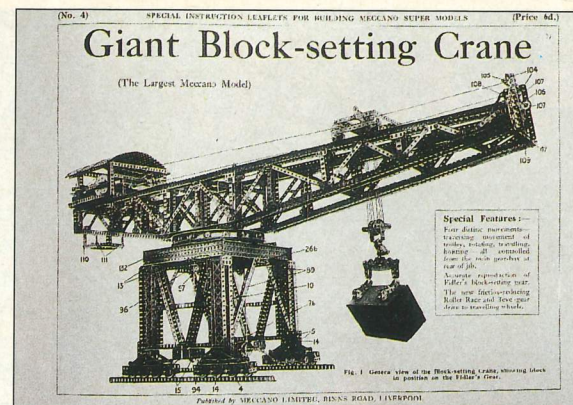
Lådorna som fostrade en generation

– AV MECCANO-POJKEN
JAN MYRDAL

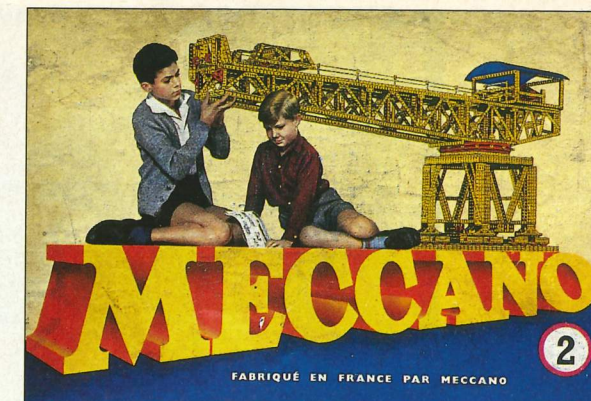
KAMPEN
OM MILJÖN:
Från
aktivist
till
lobbyist

Svenska
hemligheter
till salu
i USA

"Denna uppfinning hjälper till att utveckla barnets sinne... kaos viker för ordning; disiga föreställningar blir tydliga tankar; gissning blir exakthet." Frank Hornby i den första instruktionsboken till det som skulle bli Meccano.

Den modell vi alla längtade att bygga var den största av alla Meccanos Super-models: The Giant Block-setting Crane krävde fler delar än ens den största bygglåda.

Första gången kranen beskrevs var i juni 1928. Den förblev dock pojkdrommen – som här år 1956 på locket till låda nr 2 från franska Meccano.

En borgerlig ingenjörssdröm om framtiden

Av Meccano-pojken Jan Myrdal

Idag sitter många av dem i styrelserummen i våra storindustrier. På 40-talet satt de i pojkrummen och drömde om ingenjörskonstens segertåg över världen. De byggde. Meccano-lådorna var askarna ur vilka den borgerliga framtidsoptimismen fick sin näring.

Lekt med Meccano har jag aldrig. Jag var pojke på trettioalet i en svensk villaförort för högre medelklass väster om Stockholm. Där byggde vi pojkar med Meccano. Någon som lekte med Meccano har jag aldrig hört talas om.

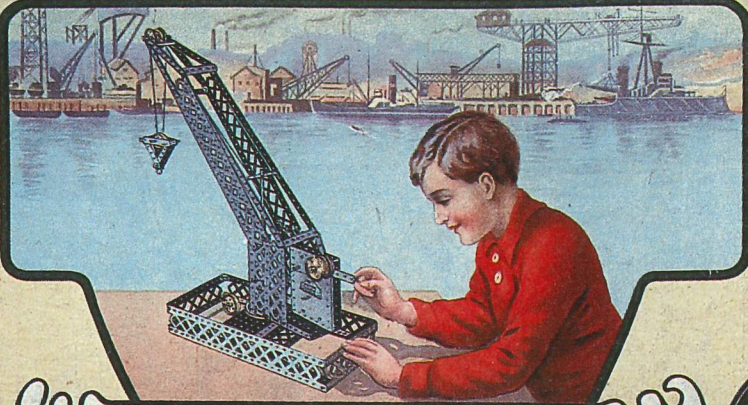
Vissa pojkar ärvde lådor av sin far eller sin farbror och fick sedan nya uppsättningar till jul och födelsedag. Några fäder byggde också ibland med sina söner. En minns jag som med sin son byggde en vävstol som systrarna sedan kunde väva slipsar åt far på. En annan som med maskinbygge i Meccano för oss pojkar demonstrerade utväxlingsförhållanden och hur växellådor fungerade. Han var ingenjör på Svenska Fläktfabriken, tror jag. För det mesta lät dessa fäder dock sina pojkar bygga i fred och på egen hand.

Vi andra kunde sitta i deras pojkrum och vara med om att bygga utan att vuxna kom in. Där i sådana villor

knackade man ordentligt innan dörren till pojkrummet slogs upp. Hembiträden brukade man inte ha ty mödrarna var hemmafruar även om de gått ut flickskolan och arbetat på kontor innan de blev gifta; familjerna var alltså borgerliga. I matsalarna hängde blått holländskt porslin på bruna tapeter. I vissa villor fanns både herrum och vardagsrum; då stod bokhyllan i herrummet. Annars stod den i vardagsrummet. Många hade Heidenstams samlade skrifter i bruna halvfranska band och Levertins samlade skrifter i ljusbruna halvfranska band. Några hade Strindbergs samlade skrifter i röda klotband. Innan de gick ner till tolvans hållplats och reste in till arbetet om morgnarna åt fäderna ordentlig frukost och läste tidningen. Ofta Stockholms-Tidningen, ibland Svenska Dagbladet, mer sällan Dagens Nyheter. Social-Demokraten såg jag aldrig hos dem. Övre medel-

MECCANO

REGISTERED ALL OVER THE WORLD

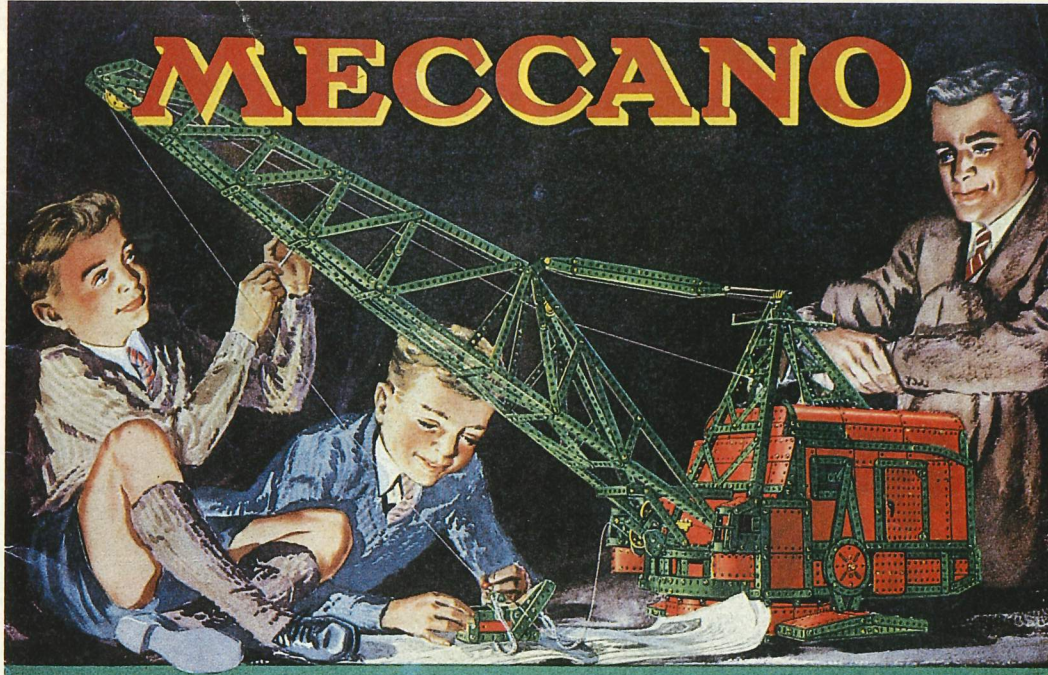
CRANES
BRIDGES
TOWERS
AEROPLANES
WAGONS
SIGNALS

AND SCORES OF OTHER WORKING MODELS CAN BE MADE WITH MECCANO

Engineering for Boys

1

MECCANO

INSTRUKTION FÖR BYGGLÅDA Nr. 7/8

UTGIVNINGSRÅT ÖVER HELA VÄRLDEN AV MECCANO LTD., LIVERPOOL 13, ENGLAND 55/7/8

▷ klass alltså, men inte rik. Fäderna var ämbetsmän eller ingenjörer eller vetenskapsmän eller hade med industrin att göra och några hade själva fått Meccano av sin far när de var pojkar och i de villorna fanns stora Meccanolådor från före kriget och tysk Märklin från de första efterkrigsåren. (Det krig som ännu inte kallades Första världskriget.)

Men för andra bland oss pojkar i Ålsten och Nockeby var det lite annorlunda. Våra föräldrar hade högre vyer och tillhörde framtidsfolket. De var moderna, hade andra möbler, sådana som Aalto skapat och på vita väggar hade de andra tavlor, sådana som Halmstadgruppen målat. De bodde i hus som Markelius ritat och de träffades för att dansa till riktig jazzmusik på grammofonskivor från Amerika.

Meccano var dyrt. Det talade mina föräldrar gärna om för mig.

De läste Artur Lundkvist och Gunnar Ekelöf; diskuterade Freud och Jung och Adler. De åt annan mat med mer saladsblad och råa grönsaker; de drack inte öl och brännvin utan gjorde drinkar; de solbadade utan baddräcker, de gick fotvandringar med ryggsäck och var trettioalets nya generation som alltid skrattade när de fotograferades för pressen. De hade också såväl hembitråde som utexaminerad barnsköterska ty det var gammalmodigt med hemmafruar. Kvinnor blev dumma av att gå hemma. De tog frukost på sängen. Då fick de alla Stockholms morgontidningar på kaffebricken klockan 7.30 när de väcktes och hade sedan en timmes telefoni tid för ingående samtal.

Så växte jag upp. Min mor var pionjär för progressiv barnuppfostran och specialist på riktiga leksaker och därför knackades det inte på min dörr ty i vår modärna familj skulle ingen ha hemligheter och dörren bara flög upp rätt som det var innan jag visste ordet av och därför var det bäst att ständigt

Låda 1, 1912. Pojken bygger och i bakgrunden avtecknar sig teknikens värld. Nyckelorden var: Ingenjörskonst. Pojkar. Arbetande modeller.

This is Fighting Talk

If You're Lazy you won't read far in this talk. If you're not—if you have the courage to face facts—you will want to know what special effort on your part will enable you to get on.

If You're a Shirker you'll always wish for success but never do anything about it. The earth is cluttered with that kind of man.

Meccano-tidningens annonsörer talade till målmedvetna pojkar. Här en korrespondenskurs från augusti 1939. Men redan sjuåringen är Pojke och kan bli Byggare, som på lådlocket från 1924.

MECCANO

vara på sin vakt. Jag skulle inte få en gammalmodig mansuppfostran som andra pojkar utan jag skulle dansa rytmiskt till musik bland andra barn till progressiva föräldrar. Det var så bra mot hämningar. Vi barn skämdes för varandra så vi fick ögon som blyknappar när vi klev omkring och viftade med händerna till pianoklink. Den pilbåge jag fått av min fars skolkamrat som var upptäcktsresande togs från mig och gömdes någonstans så fort han gått den kvällen och luftgevär fick jag inte ha. I stället gav man mig dockor och virknål och broderiramar och material till att sy dockkläder ty så skulle jag betingas till en ny och friare människa. Jag leddes ut i familjerummet, som det hette, ibland när det var främmande och mina grytlappar förevisades. Jag låtsades då som om jag fanns någon annan stans än just där dit jag hämtats på den gröna mattan mellan författare och arkitekter och redaktörer och professorer och politiker som alla höll små glas i händerna – det var gröna oliver i glaset ibland och röda körsbär ibland – och nu plötsligt tystnade de mitt i pratet och tittade ner på mig där jag stod med mina grytlappar. Och grytlapparna blev allt soligare ju längre jag tvangs virka dem och dockskjortorna var ett rent elände och när jag kom upp i nioårsåldern höll jag mig undan så mycket jag kunde hos andra familjer i villor med Meccano mot Nockeby till.

Jag hade också morbröder som var alldeles vanliga och de hade hand om mig om somrarna och de byggde modeller med mig och lät mig vara med när de mekade med bilarna. Där fick jag skjuta med luftgevär, sova med hunden och vara med när de jagade och jag blev därför överhuvudtaget allt motsträvigare och allt smutsigare och alltmer olämplig att visa upp bland de progressiva och dessutom fick min mor nya barn och andra intressen och höll än fler föredrag om familjepolitik och barnpsykologi så jag fick vara mer i fred även om jag var hemma i villan och kunde helt undkomma grytlapparna och dockskjortorna och så små-

ningom började jag bygga Meccano också hemma.

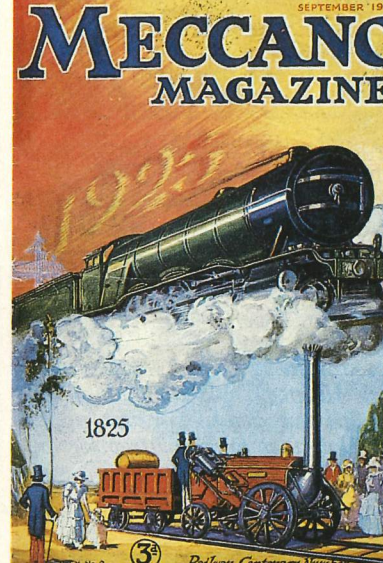
Det fanns andra kamrater som drabbades av samma nya uppfostran i sådana förorter då på den tiden när folkhemmet skulle bli till ty så menade våra föräldrar skulle den gammalmodiga familjen förändras och fram mot fyrtioalet och in i femtiotalet då jag fick egna barn såg jag att detta blev allt vanligare och vanligare även i familjer där man inte hade råd med hembitråde och barnflicka. Men nu på trettioalet i de borgerliga förorterna var de progressiva ännu i minoritet och de byggande i majoritet och även vi pojkar från progressiva hem lärde av pojkar från vanliga medelklasshem att bygga med Meccano och sedan tvingade vi till slut våra föräldrar och släktingar att skaffa in bygglådor åt oss. Delar köpte vi själva i affären på Drottninggatan för pengar vi organiserat. Som det hette om det redan mot slutet av trettioalet.

Men Meccano var dyrt. Det talade mina föräldrar gärna om för mig. Min far var professor i nationalekonomi och han kunde berätta hur mycket jag kostade i mat och husrum och min mor skrev upp vad jag fick i veckopeng och vad mina skolböcker kostade och vad min del av matkontot gick på ty hon ville ha ordning och reda och förde bok och kunde visa mig min driftskostnad på öret när i svarta anteckningsböcker och det var ju rena överklassuppväxten det måste jag förstå och hur trodde jag att andra pojkar hade det. Hur kunde jag då begära att få något så dyrt som ett stort Meccano.

– Det vore omoraliskt!

Skämdes jag inte? frågade man och talade med varandra över huvudet på mig om detta att jag var en liten överklassare som andligen besmittats av de vanliga borgerliga familjerna i Bromma-villorna runtom. Jag hade överklassgenskaper. Det var inte mycket mer att säga till dem om låda 8. Låda 10 drömde jag inte om att be dem om. Under hela mitt pojkliv kom jag därför aldrig upp till mer än låda 4.

Far och söner sida vid sida. Av de lekande pojkarna skulle – ännu på 50-talet – bli nästa generations ingenjörer, industriledare, framtidsmän.

MECCANO MAGAZINE

SEPTEMBER 1925

1825

Railway Centenary Number

Tekniken hade historia som på tågomslaget 1925, men under tyskarnas blitz mot England 1940 hälsade Meccanotidningen sina pojkar med en indianhövding.

MECCANO MAGAZINE

AUGUST 1940

AN INDIAN GREETING

Men när jag blev gammal nog att se i taxeringskalendern vad de tjänade och vad de föräldrar tjänade som gav mina kamrater stora Meccanolådor då slutade jag skämmas. Men lekte med Meccano gjorde jag aldrig. Jag byggde. Och 1942 när jag skulle fylla femton år och min farmor hade hand om mig för mina föräldrar var i Amerika fick jag sätta lås på min dörr. Därinne hos mig kunde jag bli i fred. Bland annat byggde jag. Inte bara radiomottagare. Också med Meccano. Ty det var vetenskapsman, tekniker och ingenjör jag ville bli. Jag läste *Brave new world* och menade att Huxley fått det om bakfoten. Han var skönande och begrep inte. Men när kriget var över och Hitler krossad skulle vi med det nya kunnandet förmå skapa en alltigenom förnuftig, verkligt skön och ny teknisk värld.

När kriget var över skulle vi skapa en verkligt skön och ny teknisk värld.

Den ansvarige chefsteknikern Jan Myrdal gick utefter rampen för en slutkontroll. Då och då lutade han sig fram mot instrumenten och noterade värdena på blocket en sista gång. Sedan klättrade han snabbt och rakryggat målmedvetet den blänkande trappstegen upp i kontrolltornet. Solen höll just på att gå ner över havet i väster. Han såg ut över anläggningen genom de tjocka glaset i de runda ventilerna.

– Nu börjar en ny era för mänskligheten, sade han lugnt till de unga kvinnliga assistenterna som flockades kring honom och som nu höll andan av spänning. Så talade han in i mikrofonen och sade:

– Kontakt!

Därnere sprang ingenjörerna i sina vita rockar undan och lämnade rampen. De drog igen pansarportarna efter sig med ett dovt slammer. Jan Myrdal slog på strömmen. Det var som ett violett skimmer i luften och han kunde känna vibrationerna ända hit upp och...

MECCANO MAGAZINE

Meccano Pojkens Tidskrift

Alla Pojkars Tidskrift

Meccano Magazine, alla Meccanopojkars lektys, erbjuder njbara värda till alla pojkar, om de nu äro Meccanobyggare eller ej, saker av stort intresse, ty alla äro intresserade av att bygga modeller som intresserar de unga; de innehålla artiklar om byggnader, berömda byggnader och uppfinningar, elektricitet, broar, flyttankar, underbara maskiner, senaste patent, teater, film, fotografering, bocker och många andra ting. Upplysningar angående utömnas nya modeller och öfver komma att meddelas. Därigenom hålls läsaren i full medvetenhet och nyaste underhållningen från Meccanofabriken. Äro insändare av Hornby-tåg bjudas på logiska tekniska artiklar. Tidsskriften kommer till en början att utivas varje månad på engelska och franska. Den svenska upplagan kan erhållas direkt från Meccano Ltd., Old Swan, Liverpool, England. Pris för betaltidning: Kr. 8.00. Prövningsnumret kostar 50 öre. Den franska upplagan kostar för ledar Kr. 2.25. Prövningsnumret 50 öre.

▷ Dock var Meccano-pojken patriot. När brittisk teknik segrade över tysk i maj 1940 uppmärksammades detta naturligtvis på tidningsomslaget.

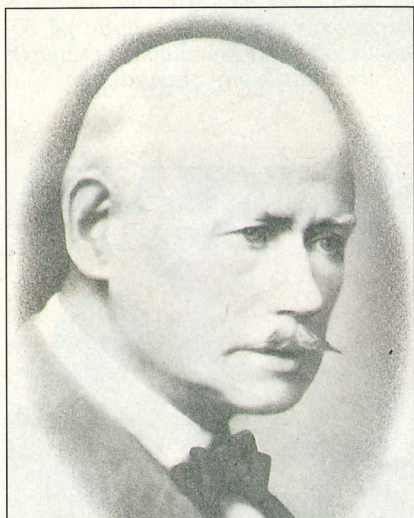
Men ödet – och skolans kollegium – ville annorlunda. Ingenjör och uppfinnare blev jag aldrig. När jag just fyllt sjutton hade skollivet redan tagit slut med streck i alla de ämnen i vilka jag inte – som i ordning och uppförande – hade C, och jag satt som journalistvolontär i Karlstad och skrev på maskin om nätterna. På den vägen är det än.

Så småningom när jag blivit vuxen, fått egna barn och publicerat min första bok i början på femtiotalet köpte jag dock låda 5 och sedan har det fortsatt och fortsatt upp och förbi även låda 10. Stora lådor av Mark Sylwans FAC därtill. Barnbarn ger mig delar från äldre svenska Teknik-lådor eller från Märklins metallbyggglådor i julklapp, barn kommer med Meccano-kompatibla ångmaskiner och radiostyrda bilar till far och hela tiden har jag samlat, sorterat, systematiserat, katalogiserat, konstruerat och byggt men inte lekt.

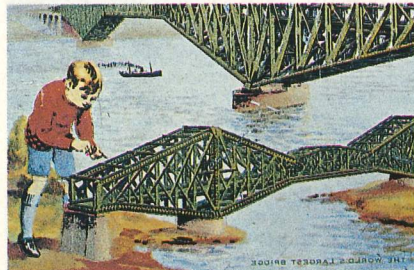
Hela tiden har jag samlat, sorterat, konstruerat och byggt – men inte lekt.

Så ser en svensk Meccano-pojkes beaktelser ut!

Kupén var dragig och det var en snöblåsiga och kall julaftons kväll alldeles inför sekelskiftet mot slutet av drottning Victorias tid i England. Skenskarvarna dunkade mot hjulen och om han inte varit tre år äldre och inte varit bokhållare i stället för apoteksbiträde och om han inte vägrat bry sig om att studera på nytt för skolan hade ju varit ett rent elände kunde det varit H. G. Wells. Skrev gjorde han inte heller fast han var ungdomsledare i nykterhetsrörelsen och mån om att för pojkarna i Liverpool fram-

Frank Hornby, 1863–1936. I en tågkupé fick han idén till sin stora uppfinning. Halvtums breda plåtremsor, perforerade på halvtums avstånd, i systematiskt olika längd...

År 1903 – innan Meccano ännu ens blivit namngett, publicerade Frank Hornby anvisningar för den första jättemodellen: Forthbron. Den var sexton fot lång, "världens längsta bro".

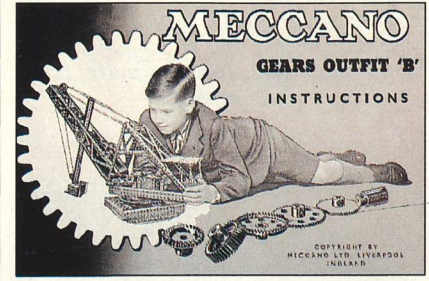
hålla att själv är bäste dräng och envar sin egen lyckas smed. Fast på engelskt sätt förstås för man skulle vara stolt över att vara engelsk. Han hette Frank Hornby och var en självlärd bokhållare i trettiårsåldern som efter arbetets slut klivit på tåget vid London & North Westerns Lime Street

Just före Första världskriget var Tyskland en stor marknad för Meccano. Vid krigsutbrottet 1914 såg kejsar Wilhelm till att Märklin fortsatte produktionen.

terminal i Liverpool. Han var ensam i kupén och satt vid fönstret. Han skuggade med handen och såg ut i natten. Drivande snö. Fadern hade handlat med livsmedel och hos honom hade han lärt sig föra bok. Han arbetade nu sedan faderns död för tio år sedan hos D. H. Elliott, en köttimportör nere vid hamnen och tjänade kanske något mer än £1 i veckan. Nu skulle han fira julhelgen med familjen hos släktingar. Hans hustru och två pojkar hade rest dit dagen innan.

Men egentligen var han inte en bokhållare. Det var bara hans yttre skepnad, hans hölje. Egentligen var han något annat. Detta andra hade han varit sedan han var tio år och läst om de stora ingenjörerna. Han var uppfinnare; en tekniker, en byggare. Som James Watt – redan som skolpojke förvånade James Watt sina kamrater – som Eddystonefyrens konstruktör John Smeaton – denne lekte aldrig som barn, han byggde – som James Nasmyth med sin ånghammare eller George Stephenson eller Thomas Alva Edison. Själv hade Frank Hornby redan uppfunnit evighetsmaskiner och löst perpetuum mobile-problemet. I princip åtminstone, för konstruktionerna hakade upp sig då han i den lilla verkstad som han sparat ihop till inte hade verkligt finmekaniska möjligheter och även om hustrun Clara var förstående gick det inte att spara hur mycket som helst till en ny svarv på £1 i veckan. Han hade också uppfunnit avsaltninganläggningar för det amerikanska fläsket åt köttimportören Elliott och de skulle nog ha fungerat om han haft råd att göra dem på riktigt och för järnvägarna hade han uppfunnit biljettautomater som nästan var klara att låta deras styrelser prova bara han löste de sista problemen fast

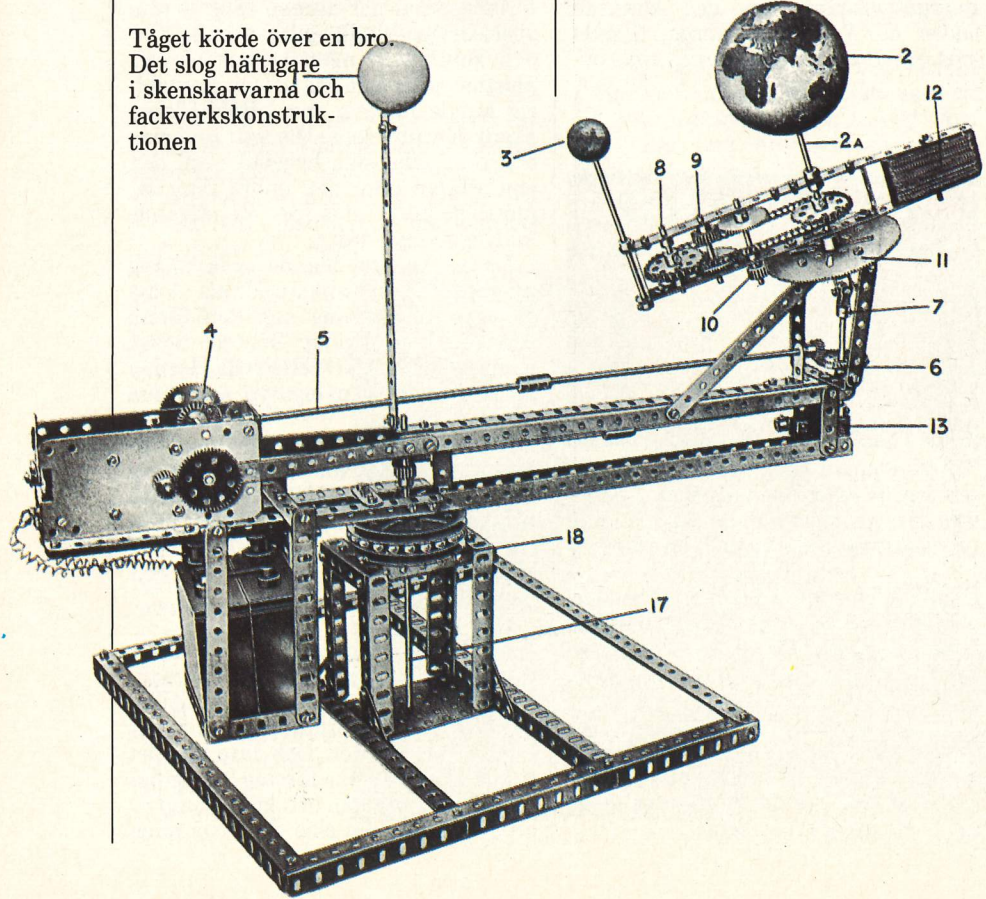
I augusti 1933 trycktes Pojkarnas skattkammare på svenska i England med reklam för Alla Pojkars Tidskrift.

Solförmörkelsen den 29 juni 1927 var synlig över hela Nordeuropa. Meccano-tidningen berättade och informerade också om Einsteins bekräftade teori.

mest tillverkade han leksaker av plåt åt sina pojkar. Kranar och broar och hela tågsätt. Pojkarna beundrade honom för allt han kunde göra. Den äldste, Roland Hornby, skulle snart fylla tio år och fick vara med i den lilla verkstaden om kvällarna ibland. Han räckte fram verktyg och gick sin far tillhanda. Den yngre var åtta och fick se på. Det drog från dörren och kylan i kupén stod som rök ur munnen på honom. Frank Hornby kurade inne i sin rock och sökte åter se ut i snönatten.

Tåget körde över en bro. Det slog häftigare i skenskarvarna och fackverkskonstruktionen

Under 24 sekunder var solförmörkelsen total mellan Liverpool och Hartlepool. Och i tidningen gavs anvisningar om hur Meccanopojken själv byggde sig ett planetarium.

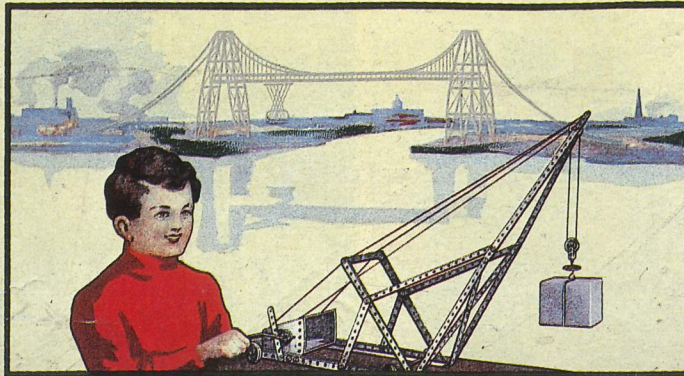
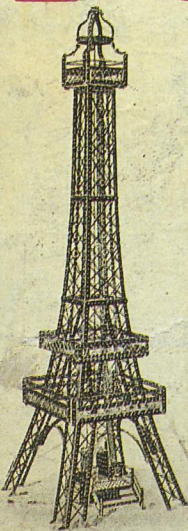
smattrade förbi därute ute i mörkret upplöst av vagnsfönstren. Men en bro skulle det inte bli denna vinter fast pojkarna borde få en modell av bron över Firth of Forth. Utgrävningen blir så skön med balkar i järn. Fast det tar så mycket material. Det skulle bli en kran denna gång. Men inte en travers. En vippkran skulle de få. Den hade han börjat på i höstas. Men den var krångligare att bygga. Delarna tog lång tid att forma. Besvärligt var det också. Materialet var dessutom ett problem. Det förbrukades och kunde inte återanvändas. Just som ljudet slog om när tåget lämnat bron såg han plötsligt fackverket framför sig mitt i den tomma kupén och nitarna stod fram. Då med ens förstod han.

Plötsligt såg han fackverket framför sig. Då med ens förstod han.

Halvtums breda plåtremсор perforerade på halvtums avstånd. Remsor i systematiskt olika längd. 2½ tum, 5½ tum och 12½ tum. Inte 12 tum som är 1 fot ty då bleve med halvtums hålavstånd inget mitthål. Hålen avpassade till axlar av 8 B.W.G. ståltråd. Skruv och mutter att binda remсорna samman. Vinkelhållare för att kunna konstruera balkar och foga samman remсорna i rätt vinkel.

Så kunde kranarna byggas. Och sedan omvandlas och förändras. Och nya kranar byggas av delarna. Samman med sonen Roland skar han sedan den vintern i sin verkstad till remсор och vinkelhållare av kopparplåt. Då han inte kunde finna de skruv och mutter han behövde i handeln tillverkade han dem själv. Och då det vore bra om kranen gick på hjul låt han gjuta sådana. Med svarven bear-

MECCANO

KRÄNE
BRÜCKEN
AEROPLANE
TÜRME
WAGGONS
SIGNALE

UND EINE GROSSE ANZAHL ANDERER BETRIEBSMODELLE KANN MAN MIT MECCANO BAUEN.

Jede Ausrüstung enthält alles Nötige um praktische Betriebsmodelle herzustellen, auch sind Werkzeuge und ausführliche Anleitungen einbegriffen.

MANUFAKTUR VON MECCANO LTD., LIVERPOOL, ENGLAND.

PATENTIERT IN ENGLAND UND IM AUSLAND.

betade han sedan dem till riktiga flänshjul. Så kunde han så småningom efter långa förberedelser börja bygga. Det blev den bästa kran han någonsin byggt. Tillsammans med sönerna skruvade han åter i sår den och byggde om den gång på gång. Och själva underredet var som en järnvägs-vagn så till den skruvade han samman en rälslängd och så hade de början till ett tåg också. Frank Hornby var inte bara uppfinnare – bokhållararbetet var ju brödarbete blott – han var också fotoamatör och nu fotograferade han sin modell.

Hela det året fortsatte han att inför sönerna utveckla systemet. Vid årsslutet lånade han £5 av sin arbetsgivare och ansökte den 9 januari 1901 om patent. Titeln var: *Förbättringar av anordningar avsedda för lek eller utbildning åt barn och ungdom.*

... att vara hjälpsam mot andra, att vara ren i tanke och gärning ...

Frank Hornby skrev:

"Det har länge funnits behov av en anordning för ungdom som möjliggör för dem att konstruera mekaniska objekt utan de svårigheter som svarning, borrar och noggrann anpassning utgör. Den föreliggande uppfinningen är avsedd att möta detta behov och ge möjligheter till ett intresse för mekaniskt konstruktionsarbete från en elementär utgångspunkt höjes och tillika på ett intresseväckande sätt bidra till teknisk utbildning."

Mot slutet av år 1901 eller början av år 1902 iordningställdes han sina första byggsatser för försäljning. Plåtaskarna bar etiketten: *Mechanics made easy. An Adaptable Mechanical Toy* med en bild av ett lokomotiv och en vagn till vänster och en kran till höger. Bygga av Hornbys patenterade perforerade metallremisar. För att finansiera verksamheten hade han gått i kompanjonskap med sin arbetsgivare. Firman var

Pojken på låda nr 2 för den tyska marknaden år 1912 skulle - om han överlevde kriget - bli en av konstruktörerna i det tyska efterkrigsundret fyrtio år senare.

År 1928 var låda nr 7 den största lådan. Den förblev i mycket överträffad. Instruktionsboken gav den klassiska bilden av Meccano-pojkarna. Tröjan med rutmönstret hade Hornby själv designat.

"Civilisationens historia är huvudsakligen ingenjörskonstens historia. I verkligheten har ingen nation någonsin blivit civiliserad utan ingenjörrens hjälp."

Elliott & Hornby. Under de närmaste två åren såldes sammanlagt ungefär 2 000 byggsatser för 7s. 6p. styck. Det var Elliott som investerat merparten av kapitalet och någon vinst gavs ännu inte. I mars 1906 började en viss liten vinst kunna redovisas. Frank Hornby slutade sin anställning i början av år 1907 för att helt kunna ägna sig åt att utveckla systemet.

Tiden var mogen. Modellbygge för vuxna fanns. Tidskriften *The Model Engineer* var respekterad av tekniskt intresserade världen över. Men för att bygga de modeller som där presenterades krävdes stor skicklighet och kunighet. Mekaniska leksaker fanns. Sådant pojkar kunde bygga vilket såg ut som fanns också. Men här gavs nu åt pojkar möjligheten att konstruera maskiner vilka fungerade som. De generationer borgerliga fäder vilka i Europa redan vuxit upp med Gaston Tisandiers *Vetenskapliga tidsfördrif* hade nu en uppfostrande present åt sina barn. Imperiets härförare skolades på fotbollsplanen och framtidsvärldens ingenjörer i pojkrummen. Det förekom flickor i tidiga annonser för byggsatserna, men de försvann snabbt och återkom inte förrän i systemets förfallsperiod när barnen efter Andra världskriget skulle leka fantasilekar och konstruera monster och sådana plastmodeller som såg ut som men aldrig kunde fungera som. Bokhållaren Frank Hornby som själv gått omkring och sökt sälja sina bygglådor till den ena affären efter den andra fann sig plötsligt börja rida på en stigande flodvåg av nya order.

Denna snabbt ökande orderingång möjliggjorde ett banklån för att skapa en egen tillverkning och den första fabriken kom i gång. Då togs också namnet MECCANO och Frank Hornby formade själv den logotyp som kom att bli klassisk.

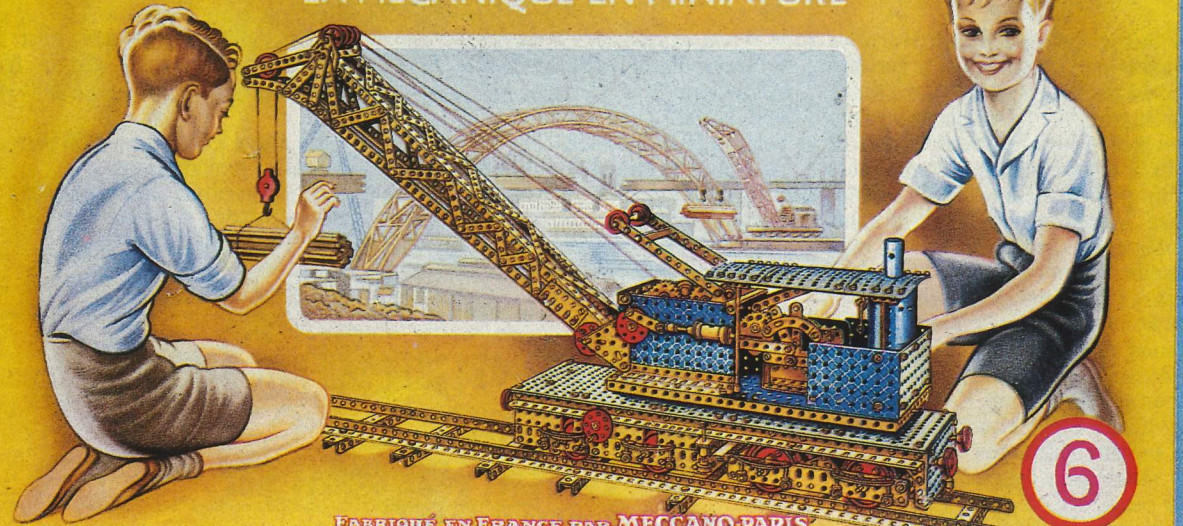
Mot slutet av 1907 var hans inkomst som Meccano-direktör uppe i £5 i veckan. I juni 1908 omvandlades firman till ett aktiebolag. Elliott köptes ut och försvann därtill i Frank Hornbys senare historieskrivning helt ur Meccanos historia.

Inom loppet av några få år var Meccano en världsframgång med försäljning och fabriker i olika länder. Miljonär blev Frank Hornby redan före det Första världskriget. Och inte ens det kriget då hans tyska företag beslagtogs som fiendeegendom och köptes upp av bröderna Märklin eller de grova ame-

MECCANO

MARQUE DÉPOSÉE

LA MECANIQUE EN MINIATURE

FABRIQUÉ EN FRANCE PAR MECCANO-PARIS

rikanska patentintrången kunde rubba framgången.

Den Meccano-pojke Frank Hornby då skapat i annonser, på lådlock och instruktionsbäckers omslag (pojken klädd i den säregna tröjan med rutig bård inför det i Meccano byggda flygplanet, inför kranen, samman med ännu en likadant klädd pojke inför den största kran man kunde drömma om) blev stilbildande för medelklasspojkar i Indien som i Sverige, han gavs i Australien som i Frankrike som i England. När han fick sin första låda ingick han också i ett världsspännande broderskap av pojkar stiftat med syftet att i Meccanos anda:

"Göra varje pojkes liv ljusare och mera lyckligt. Befrämja renheten, sanningen, ambitionen och initiativet hos pojkar. Uppmuntra pojkarna i sina hobbies, särskilt utvecklingen av deras kunskaper inom mekaniska och tekniska områden."

Och ledare för dem alla i Meccanogille var uppfinnaren och Meccanogilles grundare Frank Hornby.

När pojken ägde sin första låda kunde han ansöka om medlemskap och på tro och heider lova att:

"Föregå med gott exempel vad beträffar föreningens syfte: att vara hjälpsam mot andra, att vara ren i tanke och gärning, att vara fast besluten att göra framsteg i mina studier."

Samt - utsagt men underförstått - ständigt sträva efter att komplettera min Meccano-utrustning och från närmaste Meccanoförsäljare köpa allt fler bygglådor och lösa delar.

De lekande franska Meccano-pojkarna av år 1950 hade övertagit sina fäders och farbröders byggsatser och byggde nu vidare inom samma tradition.

I sanningens namn bör nog sägas att Meccano visserligen var teknik men att talet om att dess lösningar motsvarade den verkliga ingenjörskonsten var överdrift. Mycket av det Frank Hornby spred bland pojkar som tekniska lösningar var och förblev leksakslösningar. I en del fall var konstruktionerna inte bara verklighetsfrämmande utan omöjliga. Men visst kunde pojkar få en grundläggande mekanisk utbildning genom att konstruera sig fram genom den ena lådan efter den andra för att sedan ta språnget över till verkligt konstruktionsarbete.

Visst var Meccano en god uppfinning. Men det var affärsidén som var genial. Hornby var i takt med tiden själv när han proklamerade ingenjörskonstens segertåg över världen.

Frank Hornby blev en mycket förmögen man, en framstående represen-

tant för engelskt näringsliv, en konservativ parlamentsledamot som från sin slottsliknande villa kördes till fabriken i Rolls Royce för att övervaka arbetet.

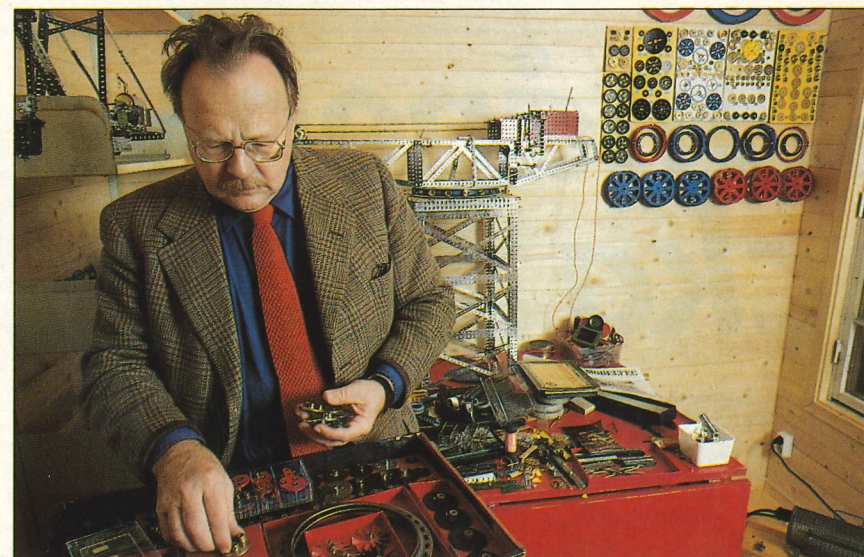
Känd och älskad av miljoner pojkar i borgerliga familjer världen över dog Frank Hornby sedan sjuttiofyra år gammal av diabetes och ålderssjärta den 21 september 1936.

Se, det är en berättelse om viktoriansk framgång!

Meccano hade då, vid Frank Hornbys bortgång, ytterligare fyrtio år framför sig men redan var den borgerliga framtidsdrömmen i upplösning och Meccanos grundtanke samtidigt urholkad.

Om världskrisen och det hotande nya kriget på trettioalet rubbat tron på ingenjörskonstens segertåg så hade också själva Meccano-systemet för pojkars ingenjördröm börjat förneka sig. Meccano hade under tjugotalet fått allt fler specialiserade delar. Visserligen fungerade de som och skytteln kunde vara skyttel och grävskopan grävskopa men de byggdes inte och det som inte byggdes blev blott leksak. Sådant att köpa färdigjort. Och nu i mitten på trettioalet övergavs själva grundtan-

ken. Modellerna skulle inte längre byggas av remisar och stänger; det blev böjliga plåtar också i byggsatserna. Nu skulle modellerna se ut som. Krisen tilltog. Den väg som en gång burit Frank Hornby drog undan. Tron på ingenjörskonstens framtid hade försvunnit och genom kris och krig och nya kriser upplöstes allt mer och mer av den tekniska

"Meccano-pojkarna äro byggare och uppfinnare", sade Frank Hornby.

grundhållningen hos Meccano. Det blev leksak av det hela och företaget gick under. Vad som därefter hände med Frank Hornbys uppfinning saknar förnuftigt intresse.

Den som tog fasta på Frank Hornbys grundtanke och utvecklade ett verkligt – och bättre! – system var Mark Sylwan med FAC. I Industritidningen Norden hade Mark Sylwans far den 12 mars 1925 efter Nordiska Kompaniets utställning av modeller byggda av pojkar med Meccano och Märklin-delar (traversbyggen och lyftkranar med svängande travers var såvitt jag kan bedöma av tillgängliga bilder mycket vackra konstruktioner) diskuterat just Meccanos möjligheter. Nu när Mark Sylwan för första gången offentligt presenterat sitt system FAC på Tekniska Museet i Stockholm våren 1952 skrev Industritidningen Norden att: "...en milstolpe i byggsatsernas historia har passerats"

Det är sant att FAC var – och är – ett mycket vackert system med enorma möjligheter. Jag minns själv hur fascinerad jag blev när jag i Mark Sylwans källare på Söder i Stockholm såg FAC första gången; Jon Idestam-Almqvist konstruerade en demonstrationsmodell av en växellåda.

Men redan var den tid förbi när pojkar skulle lära sig att med förnuft behärska tekniska lösningar. Och flickor som inte heller tidigare fått lära sig hantera teknik med förnuft skulle som vanligt fortsätta betingas till mjukhet och själsliv och mänskliga relationer. Därför kunde metallådor som möjliggjort fritt byggande med konstruktioner som *fungerade som* inte klara priskonkurrensen från byggsatser i plast vilka hårt band den byggande till ett enda försök att limma ihop något som kunde *se ut som*. Monstren segrade alltså över konstruktionerna kan man säga.

Men av oss gamla Meccano-pojkar från det borgerliga förnuftets tid har en del blivit Meccano-män på väg att bli Meccano-pensionärer. Och nu tillfredsställer vi de mekaniska lustar vi inte fick ge fritt utlopp i pre-puberteten och för oss finns nu såväl special-

tidningar som böcker.

Den som är intresserad av lådor, delar – fabriksnya och äldre – litteratur, gamla *Meccano Magazine* och allt som hör Meccano till kan skriva eller ringa till:

M.W. Models (G.M. Wright)
4 Greys Road HENLEY-ON-THAMES Oxon
ENGLAND RG9 1RY

Telefon (0491) 57436
På New Cavendish Books, 28 Craven Hill, London W2 3 EN har i *The Hornby Companion Series* kommit tre standardverk om Meccano:
Peter Randall. *The products of Binns Road. A general survey.*

Bert Love, Jim Gamble. *The Meccano System.*

Geoff Wright. *The Meccano Super Models.*

Samt ett facsimilomtryck av den lilla bok som Meccano i USA gav ut för amerikanska pojkar mitt under Första världskriget: *Frank Hornby. The Boy Who Made \$1,000,000 With A Toy.*

De finns i Sverige att få genom:
MarGie Bookshop,
Surbrunnsgatan 23, Stockholm
Postadress:
MarGie HB
Box 19007
104 32 Stockholm.

ETT KONTORSGOLV SKA INTE BARA VARA SNYGGT. DET SKALL VARA SNÄLLT MOT KROPPEN OCKSÅ!

Wicanders Datagolv är ett sådant golv. Ett nytt Cork-o-Plastgolv för det moderna kontoret. Antistatiskt och i äkta kork, därför snällt mot både maskiner och människor. Vackert och funktionellt, och skönt att gå och stå på.

Det är dessutom det enda golvet för offentlig miljö med 10 års slitagegaranti.

WICANDERS DATAGOLV
- NY ANTISTATISK
CORK-O-PLAST®

Wicanders

Box 153, 446 01 Älvängen.
Tel. 0303-465 10.

Till månen* varje vecka

Effektivaste sättet att resa mellan Arlanda – Söderhamn – Hudiksvall är att flyga! Med vårt nya plan, en Shorts 360, blir resan ännu snabbare och bekvämare för alla 36 passagerarna. Efter 12 års linjeflyg på Hälsingland vet vi hur Du som passagerare vill ha det – både i luften och på marken. Dagliga förbindelser har vi med 28 svenska flygplatser. Arlanda, Söderhamn och Hudiksvall har kommit ännu närmare. Välkommen ombord!

* Vår kapacitet: 36 passagerare i nya planet x 240 km (Hudiksvall – Arlanda) x 8 avgångar per dag x 5 veckodagar = 345'600 km = avståndet till månen. Enkel resa.

Air Hudik
FLYGER PÅ HÄLSINGLAND